

УДК 784.1:378.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.1.4>**Галина СТЕЦЬ**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва, факультет початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська обл., Україна, 82100
ORCID: 0000-0002-2421-0091

Світлана КИШАКЕВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва, факультет початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська обл., Україна, 82100
ORCID: 0000-0003-46964764

Halyna STETS

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Vocal and Choral, Choreographic and Fine Arts Department, Faculty of Primary Education and Arts Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko str., Drohobych, Lviv Region, Ukraine, 82100
ORCID: 0000-0002-2421-0091

Svitlana KYSHAKEVYCH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Vocal and Choral, Choreographic and Fine Arts Department, Faculty of Primary Education and Arts Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko str., Drohobych, Lviv Region, Ukraine, 82100
ORCID: 0000-0003-46964764

ЗНАЧУЩІСТЬ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

SIGNIFICANCE OF VOCAL AND CHORAL TRAINING OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION

У статті розкрито проблему вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва та її значущості у контексті модернізації вищої освіти. Зазначено, що хорове мистецтво є важливим складником української національної культури та сприяє загальному і музичному розвитку, ідейно-естетичному вихованню студентів, формуванню в них духовних цінностей.

Мета статті – теоретичне обґрунтування окремих структурних компонентів вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у контексті модернізації вищої освіти.

Методологія дослідження пов'язується із застосуванням загальнонаукових методів аналізу і синтезу, систематизації та теоретичного узагальнення комплексу диригентських, хормейстерських та вокальних умінь і навичок, якими повинен оволодіти студент та які знадобляться йому у подальшій вокально-хоровій діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в науково-методичному обґрунтуванні та визначенні основних структурних компонентів вокально-хорової підготовки студентів вищих педагогічних закладів мистецького спрямування з урахуванням думок, ідей та поглядів провідних вітчизняних учених-педагогів задля визначення їхньої продуктивності й перспектив теоретичного осмислення зазначеної проблеми.

Висновки. Вокально-хорова підготовка є однією з основних передумов професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. Застосування у процесі навчання диригентсько-хорових та вокально-виконавських структурних компонентів є невід'ємною частиною ефективною вокально-хорової підготовки студентів, яка сприятиме розширенню можливостей їхньої компетентності як фахівців, здатних на професійному рівні ознайомлювати школярів з кращими зразками хорового мистецтва.

Вокально-хорова діяльність передбачає формування та розвиток у студентів вокально-технічних, виконавських здібностей, вміння впевнено та професійно володіти власним голосом, озброює майбутніх педагогів знаннями з основ теорії розвитку та охорони голосу. Саме від якості вокально-хорової підготовки залежатиме професійна успішність та ефективність педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: вокально-хорова підготовка, вчитель музичного мистецтва, диригентсько-хоровий компонент, вокально-виконавський компонент, творчі здібності, хорове мистецтво.

The article reveals the problem of vocal and choral training of the future music teacher and its significance in the context of the modernization of higher education. It is noted that choral art is an important component of Ukrainian national culture and contributes to the general and musical development, ideological and aesthetic education of students, and the formation of spiritual values in them.

The purpose of the article is the theoretical substantiation of individual structural components of the vocal and choral training of the future music teacher in the context of the modernization of higher education.

The research **methodology** is associated with the application of general scientific methods of analysis and synthesis, systematization and theoretical generalization of the complex of conducting, choirmaster and vocal abilities and skills that the student must master and which he will need in further vocal and choral activities.

The scientific novelty of the study consists in the scientific and methodological substantiation and determination of the main structural components of vocal and choral training of students of higher pedagogical institutions of the artistic direction, taking into account the opinions, ideas and views of leading domestic scientists-pedagogues in order to determine their productivity and prospects for theoretical understanding of the specified problem.

Conclusions. Vocal and choral training is one of the main prerequisites for the professional development of future music teachers. The use of conductor-choir and vocal-performance structural components in the learning process is an integral part of effective vocal-choir training of students, which will contribute to the expansion of their competence as specialists capable of familiarizing schoolchildren with the best examples of choral art at a professional level.

Vocal and choral activity involves the formation and development of students' vocal and technical, performing abilities, the ability to confidently and professionally own their own voice, equips future teachers with knowledge of the basics of the theory of voice development and protection. The professional success and effectiveness of the pedagogical activity of the future music teacher will depend on the quality of vocal and choral training.

Key words: vocal and choral training, music teacher, conductor and choir component, vocal performance component, creativity, choral art.

Постановка проблеми. Сучасний етап модернізації вищої освіти України, що пов'язаний з інтеграцією нашої держави до європейського освітнього простору, актуалізує проблему якості професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Важливим складником української національної культури є хорове мистецтво, яке значною мірою сприяє загальному та музичному розвитку, ідейно-естетичному вихованню студентів, формуванню в них духовних цінностей.

Вокально-хорова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва зумовлена його багатогранною музичною діяльністю в школі, адже саме тут педагог повинен розвивати творчі здібності учнів, формувати в них зацікавленість до музичного мистецтва, зокрема хорового. У цьому контексті необхідно озброювати студентів умінням самостійно осмислювати свою діяльність, досягати результатів власною наполегливістю та стараннями [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розглядалися низкою вчених. Науковці окреслили теоретико-методологічні основи вокального виконавства та функціонування голосового апарату (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Гринь, А. Ковбасюк, Я. Кушка, Д. Люш, М. Микиш, О. Прядко, Г. Стасько, О. Стахевич та ін.), специфіку виховання хорових співаків (А. Болгарський [1], А. Гвоздецький, А. Кифенко, Г. Сагайдак [1], Є. Хекало та ін.), методичні засади диригентсько-хорового мистецтва (І. Бермес [10], С. Горбенко, Д. Виноградча, І. Матійчин [10], Н. Нарожна, Ю. Смаковський [7], Х. Чанхао [9] та ін.), методику фор-

мування вокально-хорових навичок (Д. Бондаренко, Т. Гарбуз [3], Н. Добровольська, А. Козир, Т. Овчиннікова, Т. Потапчук [3], О. Раввінов, Т. Смирнова, І. Топчієва, Л. Хлебнікова та ін.).

Зазначимо, що, попри значну кількість наукових розвідок із зазначеної проблеми, специфіка вокально-хорової діяльності студентів залишається ще не досить дослідженою. З огляду на це проблема вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті модернізації вищої освіти потребує більш цілеспрямованого розгляду й наукового опрацювання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування важливості окремих структурних компонентів вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у контексті модернізації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вокально-хорова діяльність посідає значне місце в організації змісту та процесу музично-педагогічної освіти, оскільки, окрім роботи з хоровими колективами, передбачає формування та розвиток у студентів вокально-технічних, виконавських здібностей, вміння впевнено та професійно володіти власним голосом, озброює майбутніх педагогів знаннями з основ теорії розвитку та охорони голосу. Усі ці знання та вміння, здобуті в процесі навчання, знадобляться для подальшої успішної діяльності майбутньому вчителю музичного мистецтва.

Дослідниця Т. Борисова наголошує на тому, що професія вчителя музичного мистецтва є надзвичайно важливою, оскільки відіграє значну роль у формуванні духовної сутності українського суспільства: саме

педагог закладає основи усвідомленого ставлення дитини до вітчизняних та світових культурних традицій, музичного надбання власної держави та інших країн; «завдяки його педагогічному хисту юні члени нашого суспільства осягають таємниці музики як різновиду мистецтва, входять у дивовижний світ звуків, вчаться отримувати насолоду від краси гармонічних співзвуч, довершеності мелодій, починають захоплюватись естетикою буття, красою навколишнього світу тощо» [2, с. 129–130].

У контексті цих міркувань особливо виразняється проблема вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже саме від неї залежатиме професійна успішність та ефективність педагогічної діяльності. Надзвичайно влучно висловлюється з цього приводу А. Кифенко, яка вважає, що саме «вокально-хорова діяльність сприяє долученню майбутніх учителів музичного мистецтва до виконавських традицій, норм музичної культури, художньо-естетичних цінностей» [4, с. 1]. Дослідниця зазначає, що саме завдяки такому виду діяльності виявляється індивідуальність студентів, розвивається їхня самостійність та створюються можливості для реалізації творчого потенціалу [4]. Всі ці чинники сприяють творчості та формуванню успішного, талановитого педагога.

Оскільки вокально-хорова практика є одним з найбільш поширених видів діяльності у закладах загальної середньої освіти, увага повинна бути акцентована насамперед на практичному складнику підготовки студентів, активізації формування у них навичок проведення різних видів музичної діяльності, особливо вокально-хорової. О. Ростовський стверджує, що забезпечення відповідної фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сприятиме досягненню «мети музичного виховання – формування музичної культури особистості» [6, с. 13].

Особливістю вокально-хорової підготовки студентів вищих педагогічних закладів мистецького спрямування є наявність у ній основних структурних компонентів. Це насамперед диригентсько-хоровий компонент, який передбачає вивчення навчальним планом переліку таких дисциплін, як «Хоровий клас», «Хорове диригування», та багато інших. Ще одним важливим структурним компонентом вважаємо вокально-виконавський, що забезпечує вивчення предметів вокального спрямування.

Вивчення дисципліни «Хоровий клас» здійснюється на основі творчої діяльності студентського навчального хору, співаючи в якому студенти мають можливість отримати основу теоретичних і практичних знань вокально-хорової роботи. У процесі навчання майбутні педагоги опановують основні елементи вокально-хорової техніки, такі як правильна вокальна постава, звуковедення, дихання, ансамбль, стрій, дикція, нюанси, завдяки яким можливе високопрофесійне художнє виконання пісенно-хорового репертуару.

Т. Танько вважає, що навчальна та виконавська діяльність студентів у хоровому класі відіграють надзвичайно важливу роль у сучасних умовах підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Саме такі види діяльності сприятимуть:

- формуванню та розвитку різносторонньо розвиненої особистості;
- забезпеченню необхідних умов щодо самореалізації кожного студента, розвитку його творчих здібностей;
- підготовці та проведенню вокально-хорової роботи не лише в класній, але й у поза-класній діяльності;
- формуванню та розвитку у студентів професійних умінь та навичок хорового співу;
- оволодінню студентами методами роботи з хором, основними принципами та знанням психофізіологічного процесу співацької діяльності задля здобуття професійних навичок керування хоровим колективом;
- формуванню музичного, художнього та естетичного смаку студентів у результаті вивчення кращих зразків хорового мистецтва [8].

Вагоме місце у системі вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва посідає вивчення навчальної дисципліни «Хорове диригування», яка, на думку Ю. Смаковського, є «необхідним складником професіоналізму спеціаліста-музиканта» [7, с. 291]. Науковець виділяє комплекс диригентських і хормейстерських умінь та навичок, якими повинен оволодіти студент у класі хорового диригування та які знадобляться йому у подальшій вокально-хоровій діяльності:

- усвідомлене застосування майбутнім педагогом мануальної техніки як засобу відображення художнього змісту музичного твору в диригентському жесті;
- самостійне опрацювання та грамотна читка на фортепіано хорової партитури;
- точність в інтонуванні студентом хорових партій (у ладовому відношенні);

- вміння подати «тональну настройку» від камертону «ля»;
- здійснення музично-теоретичного та вокально-хорового аналізу твору для розкриття його художнього змісту;
- створення власної інтерпретації музичної композиції;
- відображення стилю хорової музики різних епох та тисячоліть;
- розспівування хорового колективу та подолання недоліків у звучанні, застосовуючи різноманітні для цього прийоми;
- організація концертних виступів, тематичних вечорів та інше [7].

Важливим структурним компонентом вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є його вокальна підготовка, у процесі якої відбувається набуття здобувачем освіти певних світоглядних цінностей, формування його вокальної культури. Як зазначає у своєму дослідженні Н. Овчаренко [5], вокальна діяльність студента, що проявляється у процесі вивчення низки вокальних дисциплін, формує та розвиває насамперед його професійні якості як вокаліста-виконавця, певні художньо-естетичні вподобання, а також здатність до творчості в педагогічній та мистецькій діяльності. Науковець констатує, що вокальна підготовка студентів вищих педагогічних закладів мистецького спрямування передбачає виконання переліку основних завдань, серед яких:

- набуття студентами досвіду сценічного виконання творів музичного мистецтва як у сольному варіанті, так і в ансамблевому чи хоровому; з інструментальним, оркестровим чи хоровим супроводом;
- вміння здійснювати репетиційну діяльність стосовно солістів, а також творчих колективів;

- практичне освоєння та формування репертуарної політики солістами та творчими колективами;
- вокальне навчання школярів у закладах загальної середньої та позашкільної освіти;
- вивчення студентами та спостереження за проявами вокального та творчого потенціалу учнів, їхнього музично-художнього рівня розвитку;
- робота над вокальним та особистісним розвитком школярів;
- формування у дітей навичок самостійної роботи над творами музичного мистецтва, вміння розв'язувати різноманітні творчі та пізнавальні завдання [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вокально-хорова підготовка є однією з основних передумов професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. Осмислення студентами сутності вокально-хорової діяльності, проникнення у творчий процес роботи диригента-хормейстера чи вокаліста-виконавця уможливорює оптимізацію їхньої вокально-хорової підготовки.

Застосування у процесі навчання диригентсько-хорових та вокально-виконавських структурних компонентів є невід'ємною частиною ефективної вокально-хорової підготовки студентів, яка сприятиме розширенню можливостей їхньої компетентності як фахівців, здатних на професійному рівні ознайомлювати школярів з кращими зразками хорового мистецтва.

Це дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективні напрями наукових пошуків вбачаємо у підвищенні рівня та в оптимізації змісту вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва за допомогою сучасних інноваційних педагогічних технологій навчання.

Література:

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором : навчальний посібник. Київ : Музична Україна, 1987. 82 с.
2. Борисова Т.В. Використання інтегративних технологій у процесі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва* : монографія / Печенюк М.А. та ін. ; за заг. ред. В.М. Лабунця. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2020. С. 129–146.
3. Гарбуз Т., Потапчук Т. Вокально-хорова робота в процесі підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва в сучасній вищій школі. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 1(4). С. 55–61.
4. Кифенко А.М. Методика формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному хоровому колективі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Суми, 2019. 23 с.
5. Овчаренко Н.А. Вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва та шляхи її вдосконалення в сучасних умовах. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2012. Вип. 53. С. 166–171.

6. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
7. Смаковський Ю. Розвиток професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вивчення дисципліни «Хорове диригування». *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Бердянськ, 18 вересня 2019 р. Бердянськ, 2019. С. 297–302.
8. Танько Т.П., Курбацька С.В. Дисципліна «Хоровий клас» у професійній підготовці вчителя музики. *Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі. XV Каршинські читання* : зб. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 29–30 трав. 2008 р.). Полтава : Астроя, 2008. С. 437–439.
9. Чанхао Х. Методичні засади вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних університетах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Суми, 2021. 225 с.
10. Bermes I., Matiichyn I., Stets H., Kyshakevych S., Pelekh Kh. The development of choral art during a war. *Journal of interdisciplinary research. Ad Alta*. 2022. Вип. 02. Т. 12 С. 58–62.

References:

1. Bolharskyi, A., Sahaidak, H. (1987). *Khorovy klas i praktyka roboty z khorom [Choir class and practice of working with the choir]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
2. Borysova, T.V. (2020). Vykorystannia intehratyvnykh tekhnolohii u protsesi dyryhentsko-khorovoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva [The use of integrative technologies in the process of conducting and choral training of future music teachers]. *Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva – Professional and pedagogical training of the future music teacher* (pp. 129–146). Kamianets-Podilskyi: Vydavets PP Zvoleiko D.H. [in Ukrainian].
3. Harbuz, T., Potapchuk, T. (2017). Vokalno-khorova robota v protsesi pidhotovky maibutnykh vchyteliv muzychnoho mystetstva v suchasni vyshchii shkoli [Vocal and choral work in the process of training future teachers of musical art in modern higher education]. *Pedahohichni chasopys Volyni – Pedagogical journal of Volyn, 1(4)*. 55–61 [in Ukrainian].
4. Kyfenko, A.M. (2019). Metodyka formuvannia muzychno-slukhovoї aktyvnosti maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva v navchalnomu khorovomu kolektyvi [The method of formation of musical and auditory activity of future teachers of musical art in the educational choral group]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy [in Ukrainian].
5. Ovcharenko, N.A. (2012). Vokalna pidhotovka maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva ta shliakhy yii vdoskonalennia v suchasnykh umovakh [Vocal training of the future music teacher and ways to improve it in modern conditions]. *Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky – Social technologies: current problems of theory and practice, 53*. 166–171 [in Ukrainian].
6. Rostovskyi, O.Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity [Theory and methodology of music education]*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
7. Smakovskiy, Yu. (2019). Rozvytok profesiinoї kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u protsesi vyvchennia dystsypliny «Khorove dyryhuvannia» [Development of the professional competence of the future music teacher in the process of studying the discipline “Choir Conducting”]. *Pidhotovka maibutnykh pedahohiv u konteksti standartyzatsii pochatkovoї osvity – Training of future teachers in the context of standardization of primary education: materials of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference* (pp. 297–302). Berdiansk [in Ukrainian].
8. Tanko, T., Kurbatska, S.V. (2008). Dystsyplina «Khorovy klas» u profesiinii pidhotovtsi vchytelia muzyky [The discipline “Choir class” in the professional training of a music teacher]. *Metodyka vykladannia pryrodnychyykh dystsyplin u vyshchii shkoli. XV Karyshynski chytannia – Methods of teaching natural sciences in higher education. XV Karyshyn readings: coll. international science and practice conf.* (pp. 297–302). Poltava: Astraja [in Ukrainian].
9. Chankhao, Kh. (2021). *Metodychni zasady vokalno-khorovoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva u pedahohichnykh universytetakh [Methodical principles of vocal and choral training of future music teachers in pedagogical universities]*. *Candidate's thesis*. Sumy [in Ukrainian].
10. Bermes I., Matiichyn I., Stets H., Kyshakevych S., Pelekh Kh. (2022). The development of choral art during a war. *Journal of interdisciplinary research. Ad Alta*. 02. Vol. 12. 58–62 [in English].